

A nemzetközi migráció hatása az európai nyugdíjrendszerekre

DANIELA ELENA MARINESCU, IOANA MANAFI

Daniela Elena MARINESCU: egyetemi docens, Bukaresti Közgazdasági Egyetem; 15-17 Dorobanti Avenue, District 1, 010552, Bukarest, Románia; daniela.marinescu@csie.ase.ro

Ioana MANAFI: egyetemi docens, Bukaresti Közgazdasági Egyetem; 15-17 Dorobanti Avenue, District 1, 010552, Bukarest, Románia; ioana.manafi@csie.ase.ro

KULCSSZAVAK: fiatalok migrációja; nyugdíjrendszerek; panelelemzés

ABSZTRAKT: Az európai népesség előregedése jól ismert folyamat, amely miatt bizonyos európai országok nyugdíjrendszereire egyre nagyobb nyomás nehezedik. A nemzetközi migráció hozzájárul a népesség átalakulásához mind a küldő, mind a célországban, könnyítve vagy kiélezve a demográfiai problémákat. Köztudott, hogy Európában az egyre növekvő migrációs hullám nem elegendő az előregedő társadalomban végbemenő folyamatok és negatív hatásainak kompenzálásához. Egy, az összes EU-tagállam makrogazdasági mutatóit tartalmazó adatbázis alapján, panelelemzések segítségével bemutatjuk néhány társadalmi-gazdasági mutató hatását a nyugdíjrendszerekre, kiválasztott európai országokban, különös tekintettel a nemzetközi mobilitásra. Az elemzés arra a korábbi kutatásra épül, amely az EU/EFTA-országokat a migrációs áramlás iránya szerint küldő vagy periféria- és befogadó vagy centrumországokra bontja. A tanulmány fő hipotézise szerint a nyugdíjrendszerre jelentős hatást gyakorol a nemzetközi migráció (a nettó migráció nyers rátájával mérve): a nagyfokú kivándorlás növeli a nyugdíjrendszerre nehezedő nyomást. A hipotézist 2004 és 2013 közötti adatokat tartalmazó panelelemzéssel teszteltük. A vizsgálat a teljes mintára, illetve a két országcsoportra (EU/EFTA küldő vagy periféria- és befogadó vagy centrumországok; Svájc, Ciprus és Izland nélkül) terjedt ki. Az állam, a társadalom és a gazdasági szektorok szempontjából legrelevánsabb indikátorokat választottuk ki: átlagbérek, a felnőtt lakosság képzettségi szintje, Gini-index, HDI, a városi lakosság aránya, a medián életkor, a nyugdíjrendszerre fordított kiadások. Eredményeink azt mutatják, hogy a bevándorlók magasabb aránya alacsonyabb nyomást helyez a nyugdíjrendszer kiadásaira a befogadó országokban, míg a küldő országokban a kivándorlók jelentős része foglalkoztatott, akik országukat elhagyva nem járulnak hozzá az ottani nyugdíjrendszer működéséhez. A felnőttek képzettségi szintje azonos hatást gyakorol a nyugdíjrendszer kiadásaira mindkét országcsoportban. Az átlagbérekre gyakorolt hatás ellentétesnek bizonyult a két országcsoport esetében: a befogadó országokban negatív hatást azonosítottunk, vagyis a bevándorlók nagyobb aránya nagyobb nyomást helyez a munkaerőpiacra, míg a küldő országokban a kivándorlók többnyire munkanélküliek, csökkentve ezzel a munkaerőpiacra nehezedő nyomást.

Bevezetés

Az európai népesség elöregedése jól ismert és súlyosbodó folyamat, amely miatt egyes európai országok nyugdíjrendszereire egyre nagyobb nyomás nehezedik. A klasszikus migrációs elméletek régóta tanulmányozzák a migrációt az életkorral és az egészségi állapottal összefüggésben. Az utóbbi időben két-fajta mobilitás szerepét emelik ki a nyugdíjrendszerrel kapcsolatban: a vándorló fiatalokat és nyugdíjasokat. Az ifjúság általában alacsony jövedelmű országból magasabb jövedelmű országba költözik, azonban a nyugdíjasok ettől eltérő migrációs mintákat mutatnak.

A jelentős kezdeményezések ellenére az európai fiatalok határon átnyúló mobilitása továbbra is viszonylag alacsony. Tanulmányunk egy Horizont 2020 kutatási projekt (MOVE: A mobilitás feltérképezése – a fiatalok mobilitásának útvonalai, intézményei és strukturális hatásai) keretében készült, és az európai fiatalok határokon átnyúló mobilitására koncentrál. A MOVE központi kérdései egyrészt, hogyan járul hozzá a fiatalok mobilitása társadalmi-gazdasági és egyéni fejlődésükhöz, másrészt milyen tényezők segítik elő, illetve gátolják a mobilitás e kedvező hatásait. A tanulmány a MOVE projekt második munkacsomagjának („Makroadatok felvétele és másodlagos elemzése a fiatalok mobilitásáról Európában és partnerországokban”) makrogazdasági elemzésén alapul, amelyet a munkacsomag-jelentés végleges változata tartalmaz (Hemming, Tillmann, Reißig 2016).

A ifjúsági migráció dinamikájának és változó mintáinak az EU28/EFTA-országokban való vizsgálatához a kutatási jelentésben azonosított csoportokat vesszük figyelembe: az EU/EFTA centrumában elhelyezkedő „befogadó” országokat (Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Hollandia, Írország, Olaszország, Németország és Svédország), az EU/EFTA perifériáján elhelyezkedő „küldő” országokat (Bulgária, Csehország, Észtország, Görögország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szlovákia és Szlovénia) és az EFTA-országokat (Luxemburg és Norvégia). Az országcsoportok megfeleltethetők Wallerstein (1979, 1991) centrum-periféria modelljének. Manafi, Marinescu, Roman és Hemming (2017) az országcsoportok időbeli állandóságát tesztelve megállapította, hogy Spanyolország az első csoportból a másodikba került a gazdasági válság és az azzal kapcsolatban álló, fiatalok munkanélküliségi rátájában bekövetkezett növekedés, illetve az egy főre jutó GDP csökkenése következtében (lásd még: Éltető 2011). Az eredmények egybevágóan Kahanec és Zimmermann (2010) vizsgálatával, amely szerint a fiatalok mobilitásának magas aránya taszító és vonzó tényezők kombinációjával magyarázható. Tanulmányunk célja a migráció és egyes társadalmi-gazdasági mutatók hatásának vizsgálata az európai nyugdíjrendszerekre, az első két országcsoport országaiban (az EFTA-tagországokat és a kis országokat nem vettük figyelembe).

A tanulmány újdonsága, hogy a migráció és más társadalmi-gazdasági mutatók európai nyugdíjrendszerekre gyakorolt hatásait dinamikus megközelítésben vizsgálja a 2004–2013-as időszakra.

A tanulmány szerkezete a következő. Először a fiatalok mobilitásának nyugdíjrendszerekre gyakorolt hatását ismertetjük a témához kapcsolódó legújabb elméleti megközelítésekben. Ezt követően az alkalmazott módszerekről, a kutatási hipotézisekről, az általunk használt mutatókról és statisztikai eljárásokról számolunk be. A következő fejezetben leíró statisztikákat mutatunk be, majd az eredményeket foglaljuk össze és a levont tanulságok összegzésével zárjuk tanulmányunkat.

Szakirodalmi áttekintés

Az EU-országok között meglévő jelentős gazdasági különbségek miatt a nyugdíjasok általában Dél-Európába költöznek, olyan országokba, ahol jövedelmük magasabb vásárlóerővel bír (Toyota, Böcker, Guild 2006). Aubarell és Aragall (2005) bebizonyították, hogy a megnövekedett gazdasági migráció a „szociális juttatások asszimmetriájához” vezet, mivel az aktív bevándorlók nagy és növekvő száma aránytalanul nagy mértékben járul hozzá a nyugdíjak finanszírozásához. Ebben az összefüggésben a nettó állami nyugdíjak, valamint az egyéb közpolitikák (jövedelemadók és közszolgálati juttatások) közötti különbségek megváltoztathatják a migráció hatását a munkaerő nemzetközi eloszlására. Egyes országok fiskális politikájukat úgy alakíthatják, hogy vonzó legyen a kedvező jellemzőkkel rendelkező bevándorlók számára, illetve hogy ösztönözze a kedvezőtlen gazdasági adottságokkal rendelkező háztartások kivándorlását (Wildasin 1999).

Razin és Sadka (2000), valamint Razin és Yuen (1999) munkájukban bizonyították, hogy egy kétgenerációs modellben a nyugdíjjuttatások kifizetésére egyszeri pozitív hatást jelentenek a munkaképes korú és gyermekes bevándorlók, az adófizetési többletnek köszönhetően. A tanulmány szerint a későbbiekben ez a hatás megszűnik, mivel a bevándorlók leszármazottai saját szülei nyugdíjának költségét fogják kitermelni. Az ellenkezője történhet, ha a leszármazottak visszatérnek a származási országba (Krieger 2008). A bevándorlás enyhíti a fiatal munkavállalók nyugdíjfinanszírozásra fizetendő adóterheit abban az esetben, ha az állami nyugdíjjogosultságok rögzítettek. Ekkor arra a következtetésre juthatunk, hogy a bevándorlásban a fiatalok az idősebb generációnál erősebben vesznek részt (Scholten, Thum 1996). Ezzel szemben ha a nyugdíjbefizetések állandóak és a bevándorlás növeli a nyugdíjakat, akkor a bevándorlást inkább az idősebb generációk favorizálják, mint a fiatalabbak (Kemnitz 2003; Razin, Sadka 2000). Krieger (2008) olyan eseteket vizsgált, amikor a nyugdíjjogosultságok rögzítettek

vagy a nyugdíjak a korábbi jövedelemtől függenek, ezeket az eseteket a migráció szemszögéből kevésbé ítélte fontosnak.

Dinamikus környezetben (Preston 2014) a bevándorlás olcsóbbá teheti az állami nyugdíjbiztosítást, az egyéni költségvetési megszorítások felől nézve vonzóbbá teheti a későbbi fogyasztást és a magasabb nyugdíjakat fizető rendszereket támogathatja. Közelmúltbeli tanulmányukban Aubry és Crawford (2016) azt vizsgálták, hogy az állami nyugdíjalapok hogyan befolyásolják a migrációs cél kiválasztását. Megállapították, hogy míg a gazdasági tényezők és az országok közötti távolság a migráció elsődleges mozgatórugói, az állami nyugdíjak is szerepet játszanak ebben.

Hipotézis, módszerek és adatok

A tanulmányunkban vizsgált központi hipotézis szerint a nyugdíjrendszerekre a nemzetközi migráció hatást gyakorol (a nyers nettó migráció rátát figyelembe véve): a nagymértékű kivándorlás nagyobb nyomást helyez a nyugdíjrendszerre.

A panelelemzés adatbázisa a MOVE projekt keretében készült, az adatfájl „A fiatalok mobilitásának makroadatai Európában” címet kapta (Hemming, Tillmann, Reißig 2016). Az adatbázis többek között az Eurostat (1. melléklet), az OECD (2014) és a Világbank (World Bank 2016) adataiból áll. Az adatbázis 31 ország adatait tartalmazza (a 28 EU-tagállamét és a 3 EFTA-országot: Svájcot, Izlandot és Norvégiát), a 2004–2013 közötti tízéves időszakra.

A fiatalok mobilitásának heurisztikus makroelméleti modelljét követve a panelelemzéshez az állami, a társadalmi és a gazdasági szektorok legfontosabb mutatóit választottuk ki (a mutatók részletes leírását lásd az 1. mellékletben):

- gazdaság: átlagbér;
- állam: felnőttek képzettségi szintje, Gini-index;
- társadalom: HDI (emberi fejlettségi index), városi lakosság, csecsemőhalandóság, medián életkor, nyugdíjra fordított kiadások.

Ezen kívül az elemzésben figyelembe vettük a nettó migráció nyers aránya mutatóját (a részleteket lásd az 1. mellékletben).

A paneladatokra fixhatáselemzést végeztünk (lásd még Hemming, Tillmann, Reißig 2016). Amikor az idő múlása miatt különböző változók hatását elemezzük, olyan modellre van szükség, amely a magyarázó és a kimeneti változók közötti viszonyt határozza meg. Azt feltételezzük, hogy a megfigyelési egységek hatással vannak vagy torzítják az előrejelző vagy a kimeneti változókat, ami mögött az a feltételezés áll, hogy a megfigyelési egységre vonatkozó hibatag és a magyarázó változók korrelálnak egymással.

A rögzített hatásokat használó modellel az időben nem változó tulajdonságok hatását eltávolítjuk, így meg lehet becsülni az előrejelzők nettó hatását a

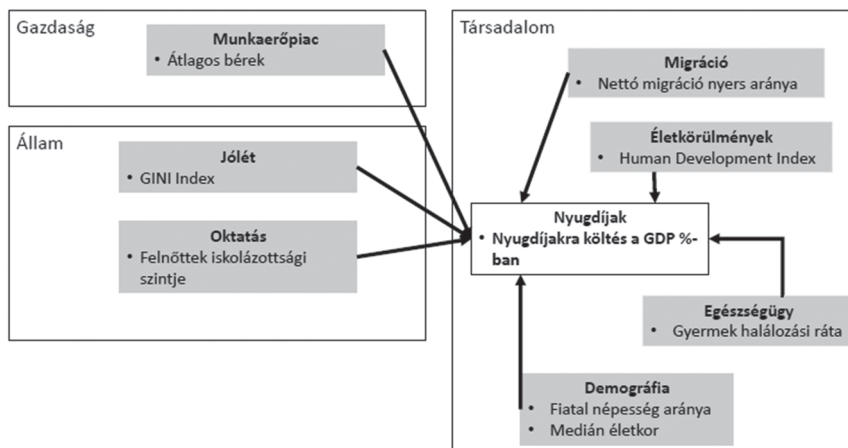
kimeneti változóra. A fixhatásmodell másik fontos feltételezése, hogy az időben nem változó jellemzők egyediek a megfigyelési egységeinkben, ezért azokat nem kell viszonyítani más megfigyelési egységekhez. Mivel minden megfigyelési egység különböző, ezért annak hibatagja és az egyedi jellemzőit rögzítő állandó nem korreláltható más entitásokéval.

A következő eljárásokat alkalmaztuk (lásd még Hemming, Tillmann, Reißig 2016).

- Először korrelációs elemzést végeztünk és minden olyan változót kizártunk, amelyek között magas volt a korrelációs együttható.
- A regresszioelemzés alkalmazásának feltétele, hogy normáeloszlás feltelezhető.
- A multikollinearitást a varianciainflációs tényezővel (VIF) teszteltük. A végső változatban a VIF-értékek az összes mutatóra alacsonyabbak voltak, mint 10.
- Az eredmények értelmezésénél a t-statisztika szignifikanciaszintjeit (p-értékeit) nem vettük figyelembe, mert nem véletlen mintavételt alkalmaztunk, hanem az összes EU/EFTA-országot vizsgáltuk.
- Két változó (a nyugdíjra fordított kiadások és az átlagbér) esetében az adatok logaritmusát használtuk. Ezeknél a változóknál a parciális regressziós együtthatók „rugalmassági pontszámként” értelmezhetők.
- Mivel a panelmodellekben elsősorban az országon belüli hatások a befolyásoló tényezők (országoként 10 adatkészletet tartalmaztak a panelek), az R^2 (amely a függő változó független változók által megmagyarázott szórását adja) várhatóan magas értéket ad, ezért magyarázó erejét óvatosan kell kezelni.
- A hiányzó adatokat nem pótoltuk, mivel a GRETL szoftver nélkülük is el tudja végezni az elemzést.

A modellben (1. ábra) a nyugdíjköltségek logaritmus (a GDP százalékában) a függő változó. A modell néhány társadalmi-gazdasági változó lehetséges befolyását tartalmazza a függő változóra: a csecsemőhalandóság arányát (a magas csecsemőhalandóság magasabb nyugdíjköltséget eredményez a GDP százalékában); az emberi fejlettségi indexet, a HDI-t (nagyobb valószínűséggel találunk időskorúakat egy olyan országban, ahol magasabb a HDI, így ezekben az országokban a nyugdíjakra fordított költség is magasabb); a fiatalok arányát a teljes népességből (a teljes népességben a fiatalok nagy aránya csökkenti a nyugdíjrendszerre gyakorolt nyomást és a nyugdíjakra fordított kiadásokat); a népesség életkorának mediánját (az alacsonyabb érték esetében magasabb az aktív népesség aránya és kevesebben vannak az idősek, tehát alacsonyabbak a nyugdíjkiadások is); az átlagbért (a magasabb átlagkereset miatt az idősebbek elhanyagolhatják a nyugdíjba vonulásuk időpontját, ezáltal csökkenhetnek a nyugdíjakra fordított költségek); a Gini-indexet (amely minél magasabb, annál több idős ember élhet a társadalomban, ezért a nyugdíjkiadások is magasabbak lehetnek); a felnőttek képzettségi szintjét (minél több személy tanul a felsőoktatásban

1.ábra: A nemzetközi migráció hatása a nyugdíjakra fordított kiadásokra

munkavégzés nélkül, annál kisebb a nyugdíjalapokhoz való hozzájárulás, így a nyugdíjrendszerre nehezedő nyomás is nagyobb; viszont minél több iskolázott ember minél hosszabb ideig marad aktív, annál később mennek nyugdíjba; ezáltal csökkennek a nyugdíjakra fordított kiadások, kivéve, ha a rendszer egyéni befizetéseken alapul. Végül a nyers nettó migrációs rátát is figyelembe vettük (a nettó migráció magasabb aránya alacsonyabb nyomást gyakorolhat a nyugdíjkiadásokra).

Leíró statisztikák

A leíró statisztikákat az 1. táblázat foglalja össze.

A legmagasabb és a legalacsonyabb HDI-értékeket ugyanazon országokban láthatjuk (Ausztria és az Egyesült Királyság) minden vizsgált évben.

Figyelembe véve az adatsor ferdeségi értékeit, az átlagbér a teljes, 2004-től 2013-ig terjedő időszakban normáleloszlású a 23 országra. A legmagasabb növekedést (29%) Észtországban, Szlovákiában (25%) és Norvégiában (25%) regisztráltuk, a legnagyobb csökkenést pedig Görögországban (közel 17%), az Egyesült Királyságban (közel 3%) és Portugáliában (közel 3%).

A 2007–2014 közötti időszakban a csecsemőhalandósági ráta minden EU-országban csökkenő tendenciát mutatott, kivéve Dániát és Svédországot, ahol a ráta értéke közel nulla volt. A csecsemőhalandóság Romániában és Bulgáriában volt a legmagasabb, a legalacsonyabb pedig Cipruson.

2013-ban a vizsgált országok közül a nyugdíjakra fordított kiadások Görögországban (16,7) és Olaszországban (16,5) voltak a legmagasabb arányúak, míg a legalacsonyabb részesedést Írországban (6,8) és Litvániában (7,2) találtuk. Szin-

1. táblázat: A leíró statisztikák összefoglalása*

Változók	2007-es átlag	2014-es átlag	Általános trend	Alacsony értékekkel rendelkező országok	Magas értékekkel rendelkező országok
Átlagbér (éves)***	37 223	38 328**	Növekszik	Csehország, Szlovákia	Luxemburg
Csecsemőhalandóság	4,68	3,81**	Csökken	Skandináv országok	Románia, Bulgária, Málta, Szlovákia
Felnőttek képzettségi szintje	25,4***	31,1***	Növekszik	Olaszország, Portugália	Luxemburg, Egyesült Királyság
Medián életkor	39,29	41,25**	Növekszik	Szlovákia, Luxemburg, Norvégia	Olaszország, Dánia
Gini-index	29,4	30,1	Kismértékben növekszik	Skandináv országok, Belgium, Csehország	Kelet-európai országok és Spanyolország
HDI	0,849	0,860**	Kismértékű növekedés	Románia, Spanyolország, Szlovákia, Egyesült Királyság	Ausztria, Belgium
Nettó migráció nyers aránya	3,4	1,3	Változó	Ciprus, Litvánia	Luxemburg, Németország, Norvégia
Nyugdíjakra fordított kiadások	9,32	10,95**	Növekszik	Románia, Litvánia, Szlovákia	Olaszország, Görögország, Ausztria

* Svájc és Izland a hiányzó adatok miatt nem került be az elemzésbe. ** 2013-as értékek. *** 8 ország adatai hiányoznak.

te minden vizsgált országban növekvő volt a tendencia, kivéve Németországot és Lengyelországot, míg Magyarországon ingadozó arányt tapasztaltunk.

A panelvizsgálat eredményei

A kutatásban megfogalmazott hipotézis tesztelésére a paneladatelemzést a 2004–2013 közötti időszakra végeztük. Az elemzést a GRETL szoftverrel hajtottuk végre mind a teljes mintára, mind a két országcsoportra (az EU/EFTA cent-

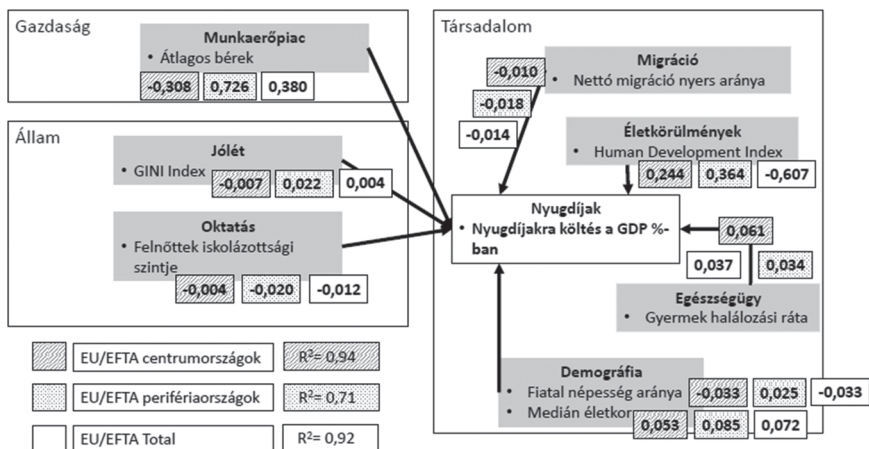
rum- vagy befogadó országok és az EU/EFTA periféria- vagy küldő országok), kivéve Svájcot, Ciprust és Izlandot. Svájcot és Izlandot a hiányzó adatok miatt zártuk ki a vizsgálatból. Ciprust a szegénységkutatás makroelemzéseinek szokásai alapján zártuk ki, amely szerint az alacsony népességszámú országokat nem indokolt bevonni a vizsgálatba (Sachs 2005).

A modell a nettó migráció (a nyers nettó migrációs ráta, kiigazítva) lehetséges hatását vizsgálja a nyugdíjakra fordított kiadásokra (a GDP %-ában), kontrollálva egyéb társadalmi-gazdasági mutatók hatásaira, mint pl. a Gini-index, az átlagbér, a felnőttek képzettségi szintje, a csecsemőhalandóság, a fiatal népesség aránya, a medián életkor és a HDI. A panelelemzés legfontosabb eredményeit a 2. ábra és a 2. melléklet foglalja össze.

Az eredmények azt mutatják, hogy a teljes minta esetében a modell a szóras nagyjából 75%-át magyarázza; az egyes országcsoportok modelljei közül a centrumországokban a teljes variancia több mint 80%-át, míg a perifériaországok teljes varianciájának közel 70%-át tudtuk magyarázni; ez tükrözi a klaszterek közötti különbségeket és egybevág a centrum-periféria megközelítéssel (Wallerstein 1979, 1991). Mindkét országcsoportban a kivándorlás nyers aránya negatívan hat a nyugdíjkiadásokra. A bevándorlók magas aránya kisebb nyomást helyez a befogadó országokra, míg a küldő országokban a kivándorló foglalkoztatottak az ország elhagyása után nem járulnak hozzá a nyugdíjkiadásokhoz. Így a két jelenségre feltételezett kapcsolat igaz, mind a periféria- vagy küldő, mind a centrum- vagy befogadó országok esetében.

A felnőttek képzettségi szintje hasonló hatást gyakorol a nyugdíjkiadásokra mindkét országcsoportban. Az átlagbérek nagysága ezzel szemben ellentétesen hat: a centrumországokban negatívan – azaz a bevándorlók magasabb részaránya nagyobb nyomást jelent a munkaerőpiacon –, míg a küldő országok-

2. ábra: A bejövő mobilitás és más mutatók hatása a nyugdíjkiadásokra (a GDP%-ában) a teljes mintában és a két országcsoportban (keresztmetszeti adatok)

ban a kivándorlók legtöbbször munkanélküliek, így csökken a munkaerőpiaci nyomás. A teljes mintára a hatás viszont pozitív. A csecsemőhalandóság pozitívan hat a nyugdíjkiadásokra mindkét országcsoporthoz és a teljes mintában is. A két országcsoporthoz két típusú kapcsolatot találtunk: 1. a fiatalok részarányának növekedése csökkenti a centrumországokban a nyugdíjkiadásokat, míg a perifériaországok esetében a kiadások növekszenek; 2. a magasabb Gini-index együtt jár az alacsonyabb nyugdíjkiadásokkal a befogadó országokban, míg ez a hatás pozitív a kibocsátó országok esetében és a teljes mintában.

Következtetések

A nemzetközi migrációról szóló kiadvány (OECD 2014) bemutatta, hogy a nemzetközi migráció 2011–2012 folyamán növekedett néhány európai országban (Németország, Svédország, Franciaország és Finnország). Más EU-tagállamokban, például az Egyesült Királyságban, Spanyolországban vagy Olaszországban ezen években csökkenő tendenciát figyeltek meg. A legstabilabb migrációs típus a családi migráció volt, bár csökkenő trendet mutatott a 2008–2011-es évekkkel összehasonlítva. Az ENSZ által kiadott nemzetközi migrációs jelentés (UN 2016) hasonló következtetésekre jutott a migránsok növekvő számával és a bevándorlók által a magas jövedelmű országok előnyben részesítésével kapcsolatban. 2015-ben a világ 20 legtöbb nemzetközi bevándorlót fogadó országának listáján Németország állt a második helyen (2000-ben a harmadik helyen), az Egyesült Királyság volt az ötödik, Franciaország a hetedik, míg Spanyolország és Olaszország a 10., illetve 11. helyet foglalta el. A bevándorlók medián életkora lassan növekvő tendenciát mutat: 2000-ben 38 év, 2015-ben 39 év volt a medián életkor, a legtöbb nemzetközi migráns munkavállalási korú. Ugyanez a jelentés kimutatta, hogy 2000 és 2015 között gyors ütemben növekedett Románia és Lengyelország diaszpóranépességének aránya (Románia esetében évi 7,3%-kal, Lengyelország esetében évi 5,1%-kal).

Általánosan elfogadott tény, hogy a nemzetközi migráció hozzájárul a népességdinamikához mind a származási, mind a célországokban, és enyhíti vagy éppen erősíti a demográfiai problémákat. Ami Európát illeti, a migrációs áramlások bővülése nem elegendő ahhoz, hogy ellensúlyozza az elöregedés folyamatát és annak negatív következményeit.

Ennek fényében a tanulmány célja a nettó migráció és más társadalmi-gazdasági változók európai nyugdíjrendszerekre gyakorolt lehetséges hatásainak felmérése volt. A teljes elemzés alapját egy 10 éves időszakra (2004–2013) vonatkozó, társadalmi és makrogazdasági mutatókból összeállított adatbázis képezte. A korábbi kutatási eredményekre támaszkodva az európai országokat centrum- vagy befogadó és periféria- vagy küldő országokra bontottuk, majd elvégeztük a panelelemzést az országcsoporthoz és a teljes mintára. Természe-

tesen nehéz pontosan megítélni a független változók relatív fontosságát, de bizonyos fenntartásokkal eredményeink megerősítik a korábbi kutatások eredményét.

Ahogy fentebb bemutattuk, a hipotézisek legtöbbjét igazoltuk. Az EU/EFTA-centrumországokban a csecsemőhalandósági ráta, a HDI és a népesség medián életkora pozitívan befolyásolja a nyugdíjakra fordított kiadásokat, míg a fiatalok aránya a teljes népességben, a felnőttek képzettségi szintje és az átlagbér ezzel ellentétes hatást fejt ki. Ezen országok esetében is a nyers nettó migrációs arány negatív hatást gyakorol a függő változóra, mivel minél magasabb a migrációs ráta, annál alacsonyabbak a nyugdíjakra fordított kiadások (a GDP %-ában). Ez a szám adatok figyelembevételével nem meglepő: a bevándorlók többsége munkavégzési korú és hozzájárul a GDP növekedéséhez a célországokban, ezáltal enyhítve a nyugdíjrendszerre nehezedő nyomást.

A második országcsoport, az EU/EFTA perifériaországai eltérő mintázatot mutatnak. Az országcsoportban (szinte minden vizsgált évben) a migráció nyers aránya negatív, ami azt mutatja, hogy több ember hagyta el az adott országot és költözött egy másikba. Egy kivételtől eltekintve (ez pedig a felnőttek képzettségi szintje) minden független változó különböző mértékben, de pozitívan befolyásolja a nyugdíjakra fordított kiadásokat (a GDP %-ában).

A teljes mintában az átlagbér, a Gini-index, a népesség medián életkora, valamint a csecsemőhalandósági ráta pozitívan hat a nyugdíjkiadásokra, míg a HDI, a felnőttek képzettségi szintje, a fiatalok aránya a teljes népességből és a nyers nettó migrációs ráta negatív hatást gyakorol.

Ebben az esetben a népesség mobilitása „jónak” mutatkozott mind a társadalmi-gazdasági, mind a személyes fejlődésre, csökkentve a nyomást a nyugdíjkiadásokra.

Fordította: Kiss Dorottya, Dabasi-Halász Zsuzsanna és Lipták Katalin

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Mapping mobility – pathways, institutions and structural effects of youth mobility in Europe (MOVE) című, jelenleg folyó kutatási projektben készült, amelynek célja az európai ifjúsági mobilitás kutatása (Grant Agreement No. 649263).

Irodalom

Aubarell, G., Aragall, X. (2005): Immigration and the Euro Mediterranean Area: Keys to policy and trends. *EuroMeSCo Papers*, 47.

- Aubry, J. P., Crawford, C. (2016): Does public pensions funding affect where people move? *State and Local Pension Plans*, 52. http://crr.bc.edu/wp-content/uploads/2016/10/slp_52.pdf. (Letöltés: 2017. február 14.)
- Éltető, A. (2011): The economic crisis and its management in Spain. *Eastern Journal of European Studies*, 1., 41–55.
- Hemming, K., Tillmann, F., Reißig, B. (eds.) (2016): *MOVE Deliverable 2.4 – Final Work Package Report WP2. Sampling and secondary analyses of macro data of youth mobility in Europe and the partner countries*. http://move-project.eu/fileadmin/move/downloads/MOVE_D2.4_final_WP2_report.pdf (Letöltés: 2017. október 17.)
- Kahanec, M., Zimmermann, K. F. (2010): *EU labor markets after post-enlargement migration*. Springer Verlag, Berlin <http://doi.org/ddsbtg>
- Kemnitz, A. (2003): Immigration, unemployment and pensions. *Scandinavian Journal of Economics*, 1., 31–47. <http://doi.org/bn9cvm>
- Krieger, T. (2008): Public pensions and return migration. *Public Choice*, 3–4., 163–178. <http://doi.org/d954hm>
- Manafi, I., Marinescu, D. E., Roman, M., Hemming, K. (2017): Mobility in Europe: Recent trends from a cluster analysis. *Amfiteatru Economic*, 46., 711–726.
- OECD (2014): *International Migration Outlook 2014*. OECD Publishing. <http://doi.org/f3rg5s>
- Preston, I. (2014): The effect of immigration on public finances. *Economic Journal*, 580., 569–592. <http://doi.org/cfn5>
- Razin, A., Sadka, E. (2000): Unskilled migration: A burden or a boon for the welfare state? *Scandinavian Journal of Economics*, 3., 463–479. <http://doi.org/dm3zkr>
- Razin, A., Yuen, C. W. (1999): Understanding the “problem of economic development”: The role of factor mobility and international taxation. *Journal of Applied Economics*, 2., 131–167. <http://doi.org/bc2x7n>
- Sachs, J. D. (2005): *Das Ende der Armut: Ein ökonomisches Programm für eine gerechtere Welt*. Siedler Verlag, München
- Scholten, U., Thum, M. (1996): Public pensions and immigration policy in a democracy. *Public Choice*, 3–4., 347–361. <http://doi.org/cxj6hh>
- Toyota, M., Böcker, A., Guild, E. (2006): Pensioners on the move: Social security and trans-border retirement migration in Asia and Europe. *IIAS Newsletter*, 40.
- UN (2016): *International migration report 2015*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York
- Wallerstein, I. (1979): *The capitalist world-economy*. Cambridge University Press, Cambridge
- Wallerstein, I. (1991): *Geopolitics and geoculture: Essays on the changing world-system*. Cambridge University Press, Cambridge
- Wildasin, D. E. (1999): Public pensions in the EU: Migration incentives and impacts. In: Panagariya, A., Portney, P. R., Schwab, R. M. (eds.): *Environmental and public economics: Essays in honor of Wallace E. Oates*. Edward Elgar, Cheltenham, 253–282.
- World Bank (2016): *Migration and remittances factbook 2016*. World Bank Group, Washington

1. melléklet: A tanulmányban felhasznált makrováltozók

Változó neve	Adatforrás	Mérték- egység
Felnőttek képzettségi szintje (felsőfok, a 25-64 évesek %-ában)	OECD (https://data.oecd.org/eduatt/adult-education-level.htm)	%
Átlagbér (amerikai dollár)	OECD (https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm)	USD
Nyers nettó migrációs ráta, kiigazítva	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tsdde230&language=en)	%
Nyugdíjkiadások (a GDP %-ában, folyó áron)	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00103&plugin=1)	%
A rendelkezésre álló jövedelem Gini-indexe	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcode=tessi190)	-
Emberi fejlettségi index, 1. változat (2015. augusztus 15.)	UN (http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-developmentindex-trends-1980-2013)	-
Cecsemőhalandóság (1000 élveszületésre)	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00027&plugin=1)	%
A népesség medián életkora	EUROSTAT (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjanind&lang=en)	%
Korszerkezet (a 15-29 évesek a teljes népesség %-ában)	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/data/database) Population and social conditions-> Youth	%
Népességszám (összesen)	EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps0000P)	fő

2. melléklet: A panelelemzés eredményei a két országcsoportra és a teljes mintára

Modell	Függő változó: Nyugdíjkiadások (a GDP %-ában)				
Országcsoportok	Független változók	Együttható p-érték		VIF teszt	Egyéb mutatók
EU/EFTA centrum- vagy befogadó országok	Emberi fejlettségi index	0,244	0,0073	2,021	R ² 0,812
	Fiatalkorúak aránya	-0,033	<0,0001	5,452	(korrigált)
	Csecsemőhalandóság	0,061	<0,0001	1,690	Durbin- 0,068
	Medián életkor	0,053	<0,0001	5,132	Watson-
	Gini-index	-0,007	<0,0001	1,202	próba
	Felnőttek képzettségi szintje	-0,004	<0,0001	2,786	
	Átlagbér	-0,308	<0,0001	2,985	RHO 0,966
	Nyers nettó migrációs ráta	-0,011	<0,0001	1,283	
EU/EFTA periféria- vagy küldő országok	Emberi fejlettségi index	0,364	0,0141	1,774	R ² 0,756
	Fiatalkorúak aránya	0,025	<0,0001	7,520	(korrigált)
	Csecsemőhalandóság	0,034	<0,0001	3,242	Durbin- 0,980
	Medián életkor	0,085	<0,0001	8,148	Watson-
	Gini-index	0,022	<0,0001	1,322	próba
	Felnőttek képzettségi szintje	-0,020	<0,0001	1,356	
	Átlagbér	0,726	<0,0001	3,345	RHO 0,452
	Nyers nettó migrációs ráta	-0,018	<0,0001	1,799	
Együttesen	Emberi fejlettségi index	-0,607	<0,0001	1,105	R ² 0,695
	Fiatalkorúak aránya	-0,011	0,0020	5,465	(korrigált)
	Csecsemőhalandóság	0,037	<0,0001	1,729	Durbin- 1,178
	Medián életkor	0,072	<0,0001	3,889	Watson-
	Gini-index	0,004	<0,0001	1,052	próba
	Felnőttek képzettségi szintje	-0,012	<0,0001	1,713	
	Átlagbér	0,380	<0,0001	3,128	RHO 0,218
	Nyers nettó migrációs ráta	-0,014	<0,0001	1,469	